

A Bethlen Gábor Alapítvány díjazottai 2009-ben

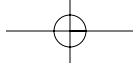
Ismét rendhagyó díjátadó ünnepséget tartunk, mivel együtt akartunk ünnepelni, a Kilencek költőcsoporttal, akiknek „a magyar poétika hagyományokra építő megújításáért, példás közéleti tevékenységükért és negyven évi együttműködésükért” 2009-ben, személyre szólóan közös (megosztott) Bethlen Gábor-díjat adományozott a Kuratórium. Ők az *Elérhetetlen föld* című antológia megjelenésének 40. évfordulója alkalmából róluk készült, *Együtt és külön* című film premierjét szervezték ide. Megállapodtunk, s közös műsorral, hívtuk meg Önöket az Uránia Nemzeti Filmszínház dísztermébe, a Bethlen Alapítvány díjátadó ünnepségére.

Alapítványunk indulása 30. éve kezdődött. 1979-ben – az elcsatolt nemzetrészek gyötrő helyzetét és a honi politikusok nemtörődömségét, ellenséges magatartását tapasztalva – a nemzethű értelmiség mérvadó tagjai, Illyés Gyula vezetésével s az ifjabb nemzedék közreműködésével, egy magyar szolidaritási szervezet, a Bethlen Gábor Alapítvány létrehozására szánta el magát.

1979 karácsonyán a Bethlen Alapítvány megkezdte működését, de csak öt éves áldatlan harc után, 1985 júniusában engedélyezték nyilvános működését, közérdekű kötelezettségvállalás címen a bírósági bejegyzését. Akkoriban az utódállamok magyarságával törődő intézmény hazánkban nem létezett, így a Bethlen Alapítvány kénytelen volt magára vállalni az elcsatolt nemzetrészek szinte minden honi terhét és gondját. Jelmondatunkat ennek jegyében választottuk: „Mi minden erőt, ami a haza javára akar és tud lenni, nem eltiporni, hanem együvé fogni kívánunk.”

Tettük, amit tudtunk, a menekültek és üldözöttek ügyeinek intézésén, jogsegély-szolgálatán, az élelmiszer-csomagok, könyvek, folyóiratok, technikai eszközök odacsempészésén át, a továbbtanulók ösztöndíjazásáig, a legkiválóbbak megismertetéséig és díjazásáig. Ellenszélben. Ebben az emberpróbáló feladatban a kezdetektől részt vettek alapítóink: Illyés Gyula, Németh Lászlóné, Kodály Zoltánné és Csoóri Sándor. Kormányosként becsülettel helytállt Márton János agrárközgazda, és hű titkárunk, Nagy Gáspár. Őket a Kuratórium és a titkárság tagjai, illetve honi és külföldi támogatóink segítették.

Amíg tehetők, közreműködtek az egykori aláíró-kezdeményezőik is, akik közel százan voltak, de többségük ma már csak a síron túlról figyelheti munkánkat. Az elmúlt héten, 2009. december 4-én vettünk végső búcsút kuratóriumunk első elnökétől, Márton Jánostól, aki a kezdet kezdetétől oszlopos tagja, 2000-ig vezetője volt a Bethlen Gábor Alapítvány kuratóriumának. Vele és jó néhány közelmúltban

elhunyt honi és külhoni kitüntetettünkkel – legutóbb Püski Sándorral és a Münchenben élt Molnár Józseffel – érzékeny veszteség érte Alapítványunkat és a magyar közéletet. (Az ünnepséget követően hunyt el holdudvarunkból dr. Vekerdí László kurátorunk, dr. Lakatos István, dr. Herczegh Géza, Fekete Gyula.) Emléküket éltejük és megőrizzük!

A Bethlen Gábor Alapítvány elmúlt negyedszázadáról könyvet állítottunk össze, s öt éve elkészített honlapunkon is tájékozódhatnak az érdeklődők tevékenységünkről és terveinkről.

Az elmúlt évtizedben, amíg a kuratórium elnöki tisztségét elláttam, keserűen kellett tapasztalnom, hogy a civil társadalom törekvéseit, áldozatos erőfeszítéseit, eredményeit miként devalválja a pártpolitikára építkező, pártharcokkal és pártütésekkel terhes hazai közélet s főként a honi média. Ennek egyik – bennünket is sújtó szomorú – példája a budavári Teleki-szoborállítás, amely Balatonbogláron, a templomdombon végződött. Ez is része volt annak a kálváriajárásnak, amelyre a hatóságok készítették Alapítványunkat, s ami miatt két esztendeje a kuratórium elnöki posztjáról lemondtam.

Túléltek ezt meg sok minden mást, s megfogyva bár, remélem, túléljük a nemzetrontó erők regnálását is. Alapítványunk sorsa, több mint negyedszázados működésének elemzése, úgy vélem, példával szolgálhat a polgári önszerveződést szem előtt tartó nemzetpolitika, a jövődó értelmiség új nemzedékei számára is.

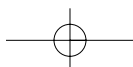
A Bethlen Gábor Alapítvány 2009-ben, a Pesti Barnabás utcai házbeli ingatlanrész 5,5 millió forintos árából, egy 23 négyzetméteres saját irodát vett a VII. Hernád utca 56/B-ben, s odaköltözött.

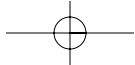
Benyújtott pályázatainkra ez évben mindössze félmillió forint támogatást kaptunk, s korábbi támogatóink közül is igen sokan elszegényedtek, elhunytak. Ezért is tekintettük szinte égi ajándéknak az – USA-ban élt, s 2009. március 12-én – elhunyt dr. Kováts Gábor ügyvéd egyik hazai örökösének, Tóthné Wiktora Viktóriának májusi levelét, amelyben az örökhagyó végakarataának megfelelően másfél millió forint céladományt utalt át Alapítványunk számlájára. A céladomány egyharmada a külhoni magyar diákok számára készült *Magyar nemzetismeret* című honlapunk angol nyelvű adaptációjának készítését szolgálja, kétharmadából (1 millió forintból) dr. Kováts Gábor Pedagógusalapot létesítünk, amelynek kamatait a rászoruló, érdemes, nyugdíjas határon túli magyar pedagógusok támogatására fordítjuk. Ezt a Pedagógusalapot más adományozók révén gyarapítani szándékozunk, s szeretnénk kiterjeszteni a honiakra is. A Bethlen Gábor Alapítvány kuratóriuma nevében nyilvánosan is megköszönöm Tóthné Wiktora Viktóriának – nagybátyja végakarataának megfelelő – közvetítő segítségét.

Köszönjük mindazok támogatását, akik Alapítványunk számláját gyarapítják, illetve akik adóalapjuk 1 százalékát a Bethlen Gábor Alapítványnak ajánlották föl, ami ez évben 220 ezer forint.

BAKOS ISTVÁN

* * *

Csoóri Sándor és Kodály Zoltánné a még élő alapítók sajnos nem tudtak eljönni a díjátadó ünnepségre, ezért Bíró Zoltánt, a Kuratórium régi tagját kérték fel, hogy a következőket elmondja:

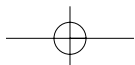
1. Az Alapítók Bakos István két éve történt lemondását s a Kuratórium javaslatát elfogadták. A Bethlen Gábor Alapítvány új elnökéül kinevezték Lezsák Sándort. Lezsák Sándor 1980-tól aktívan részt vett az Alapítvány munkájában, a titkárságnak tagja, vidéki felelőse volt. Későbbi közéleti szerepvállalásai során is hű maradt az Alapítvány szellemiségéhez. 2001-ben Bethlen Gábor-díjjal, november végén pedig, a 60. születésnapján Teleki Pál Érdeméremmel tüntették ki.
2. Megköszönöm Bakos István elnöki-ügyvezetői ténykedését, akinek munkájára a Kuratórium tagjaként a jövőben is számítunk. Ő nemcsak kezdeményezője, hanem folyamatos ösztönzője volt az Alapítvány működésének előbb a titkárságban, majd a kuratóriumban is. Egy évtizede, Márton János lemondásakor elvállalta és azóta tisztességgel ellátta a Kuratórium elnöki, majd 2007 óta, Nagy Gáspár halála után még a titkári feladatok jó részét is. Belefáradt, belebetegedett az áldatlan hatósági vitákba, az Alapítványt sújtó diszkriminációba, s az elnöki posztról lemondott.
3. Köszönjük, hogy Lezsák Sándor – átérezve az Alapítvány vezetői válságát – elvállalta a Kuratórium tagságát és az elnöki tisztséget.
4. Bejelentem, hogy az Alapítók, Lezsák Sándor mellett a Kuratóriumba még két új tagot neveztek ki: dr. Béres Józsefet és Bartos Mónikát. Jó munkát kívánok mindnyájunknak!

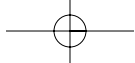
Bethlen Gábor-díjasok

GYŐRI LÁSZLÓ, KISS BENEDEK, KONCZEK JÓZSEF,
KOVÁCS ISTVÁN, MEZEY KATALIN, OLÁH JÁNOS,
PÉNTEK IMRE, † RÓZSA ENDRE ÉS UTASSY JÓZSEF

Négy évtized az ember életében is nagy idő, de akik negyven éve fiatal felnőttként néztek farkasszemet a világgal, ha megérték a mai napot, a lényegét tekintve most is ugyanazok, akik voltak. Ennyi idő a modern emberiségnek, a magyar nemzetnek és irodalmának a történetében ugyancsak hosszúnak mondható, s az újabb és még újabb nemzedékek egyre inkább más fajta életkörülmények között nevelődtek, másfajta hatások érték őket. Mindez az irodalomban is megmutatkozott.

A mai hatvanasok ifjúkorának évtizedét már magyarázni kell, hogy hitelesen érthessük meg. Számukra a 1960-as évek a felnőtté válás, a pályakezdés feledhetetlen évtizedét jelentik. S ennek az időszaknak van egy sajátos történelmi különlegessége is minden akkori felnőtt számára. Az ötvenes évek mindvégig kemény diktatúrája után a hatvanasok a fokozatos enyhülést jelentették, s ezt 1968 drasztiki-

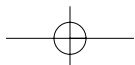

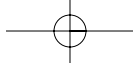
kus közjátéka sem semmisítette meg. A Kádár-rendszernek a szellemi életben is konszolidáltabbá, nyitottabbá kellett válnia ahhoz, hogy a nyugati világ egyértelműen legitimálja létezését. Kínától vették át a hangzatos, de nem mindig érvényesített jelszót: virágozzék minden virág! Ez a reálpolitikai kényszer tette lehetővé, hogy a hatvanas években a magyar irodalomban s általában a művészeti, tágabban a szellemi életben annyi jelentős teljesítmény születhetett meg és kerülhetett nyilvánosságra. A posztmodern apostolai és mindenkori pápái ugyan régóta hangoztatják, hogy a hatvanas években zsákutcába fordult be a magyar irodalom, s csak néhány személlyel tesznek kivételt, ez az irányzatos egyoldalúság nem igazolható. A hatvanas évek irodalmunknak igen jelentős korszaka, ma már klasszikusnak bizonyult művek sora igazolhatja ezt. Gondoljunk a költészetben Illyés Gyula, Vas István, Weöres Sándor, Pilinszky János, Nemes Nagy Ágnes, Kormos István, Nagy László, Juhász Ferenc, Csoóri Sándor életművének akkori szakaszára.

Az irodalmi életnek és a költészetnek ebben a környezetében kezdtek el a pályát a második világháború éveiben született nemzedék tagjai. Valljuk meg: már az is eredménynek számított, hogy egyáltalán elkezdhatték úgy, hogy nem kellett vállalhatatlan kompromisszumokat mégis megkötniük. A gyanútlan mai, fiatalabb irodalomtörténész, ha elkezdi e nemzedékkel foglalkozni, az anyaggyűjtés első szakaszában csodálkozva állapíthatja meg, hogy 1968-tól kezdve antológiák sorozata jelent meg, 1970 tájától az első kötetek is megsokasodtak, s a kritikai fogadtatás bibliográfiája is számos tételt tartalmaz. Az adatok mögé nézve azonban meglehetősen ellentmondásos kép bontakozik ki a hatvanas évek második fele, az évtizedforduló kapcsán. A folyóiratokban valóban számos értékes, ma is olvasásra érdemes alkotás található, s az ismert szerzők többsége folyamatosan publikálhatott, ám pályakezdőként jelentkezni majdnem lehetetlennek bizonyult. Ezt a helyzetet szemléletesen példázhatja az *Elérhetetlen föld* című antológia kilenc költőjének sorsa. Ebben az időben két központi országos folyóirat létezett, a *Kortárs* és az *Új Írás*. Összeszámoltam, a kilenc költőnek 1964 és 1970 között, tehát hét év alatt ezeken a fórumokon összesen 96 verse jelent meg, tehát személyenként és átlag évente másfél vers. A kötetterveiket pedig elutasították. Arra sem árt emlékeztetni, hogy az akkori teljesen államosított könyvkiadásban egy kiadásra beadott, majd elfogadott első kötet esetében is – a tervgazdálkodásnak köszönhetően – legalább két évig tartott, amíg a kézirat meg is jelenhetett.

A Kilencek mindegyike: Győri László, Kiss Benedek, Konczek József, Kovács István, Mezey Katalin, Oláh János, Péntek Imre, Rózsa Endre és Utassy József a budapesti Eötvös Lóránd Tudományegyetem bölcsészkarának hallgatója volt. Itt ismerkedtek meg egymással, s a diákélet szabadabb szellemi közegében s nyilván irodalomtörténeti tanulmányaik által is ösztönözten úgy gondolták, hogy egy antológiában kellene bemutatkozniuk, amelyet ők maguk szerkesztenek meg társuk, Angyal János segítségével.

Eleinte talán nem is sejtették, hogy elképzelésük megvalósítása a lehetetlenséggel határos. Tömören összefoglalva a történetet: sem a Szépirodalmi, sem a Magvető Kiadó nem vállalta az antológia kiadását. Megpróbálkoztak az akkor már el-

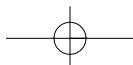
vileg lehetséges magánkiadással, banki kölcsönt vettek fel, megszerezték Nagy László, Juhász Ferenc, Kormos István és Váci Mihály igenlő lektori jelentését, ám a Kiadói Főigazgatóság illetékese végérvényes szándékkal utasította el őket. Valóban csak a csoda segíthetett. Kovács István véletlenül megismerkedett Darvas Józseffel, az Írószövetség akkor nagyhatalmú elnökével. Előadhatta neki az antológia sanyarú sorsát. Darvas elkérte a kéziratot, majd elintézte, hogy az Írószövetség KISZ-szervezetének a kiadásában megjelenhessen végre az *Elérhetetlen föld*. Ennek van éppen negyven esztendeje.

Az antológia 2800 példánya szinte napok alatt elfogyott. Az egyetemista ifjúság körében s az irodalmi életben egyaránt feltűnést keltett. A siker nemcsak esztétikai volt, a hatás az irodalmi életben is jelentős. Az antológia kilenc szerzőjének világszemléletét és poétikáját felerősítette a testvéri rokonság. Nem csupán az életkor kötötte össze őket, hanem a magyar történelem és az ahhoz is kötődő költészet hagyománykincsének tudatos vállalása. Az antológia bevezetőjében Nagy László pontosan jellemezte őket: „Hűek a magyar költészethez, a folytonosságot folytatni akarják. Kötődnek az empirikus igazságokhoz jobban, mint az előttük járó néhány nemzedék általában. Leszámolnak az ál-szocialista önteltséggel, nemzeti göggel, kergeséggel, de átgondolva a szerencsétlen múltat, szentenciákat mondanak a jelenre is. A torkon vágott forradalmak pirosát s gyászát viselik belül.”

Érdeemes ma is újraolvasni vagy először kézbe venni az antológiát, amelynek most – kitüntetésük alkalmából – harmadik, reprint kiadása jelent meg. Pontos képet kaphatunk a nemzedék jellegadó csoportjának indulásáról. Az *Elérhetetlen föld* nem egyes darabjainak ragyogása miatt sorsfontosságú. Maga az egész, maga az antológia a remekmű. Miként az volt 1908-ban a *Holnap* antológia, amelyet ma már mindenki irodalomtörténeti eseménynek tart a *Nyugat* megindulásával együtt. Próbáljuk elképzelni, miként alakulhatott volna irodalmunk és azon belül a Kilencek sorsa, ha 1970 táján önállóan folyóiratot indíthatnak, ha könyvkiadójuk van. Ennek azonban éppen az ellenkezője történt: a még akkor is bolsevik szemléletű irodalompolitika az antológia megjelenése után újult erővel gátolta pályáivük kibontakozását. A közösségi ember eszményét hirdető egypártrendszer következetesen ellenezte a valódi, mert kritikai szellemiségű társadalmi cselekvést.

Mégis újabb csoda történt. Az első csoda az, hogy helytállóan válogatták ki önmagukat a sok verselő diák közül, s a Kilencek egyike sem hullott ki később az irodalomból. A második csoda az antológia megjelenése. A harmadikhoz évtizedek kellettek. A kilenc költő mindegyikének kibontakozott a pályája, nagyobb részüknek több irodalmi műfajban is. Rózsa Endre elszomorítóan korai halála óta megfogyatkozva, nyolcan, de építik az életművüket. Alkotásaik javának ott a helye nyolc évszázad magyar irodalmának minden jelképes és minden valóságos antológiájában és minden irodalomtörténeti kézikönyvben. Az emberiség, a magyarság legnagyobb ideái mindig elérhetetlennek bizonyultak, ám maguk az ideák kiölhetetlenül léteznek. Ezek mellett tett és tesz ma is hitet az *Elérhetetlen föld*, a magyar irodalom és a magyarság szellemi szabadságharcának feledhetetlen emléke.

VASY GÉZA

Márton Áron-émlékérmes

ARACS FOLYÓIRAT

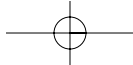
Az Aracs Társadalmi Szervezet 1997-ben alakult meg azzal a céllal, hogy segítséget nyújtson a délvidéki magyarságnak közösségként való fennmaradásában, magyarságtudatának erősítésében s azoknak a társadalmi elismertetésében, akik ezekért a célokért tevékenykedtek egész életükben, de senkitől sem részesültek elismerésben. A szervezet alapítója és elnöke dr. Gubás Jenő szakorvos, az alelnök, Gubás Ágota nyugalmazott újságíró valamint tíz szabadkai értelmiségi.

A most Márton Áron-émlékéremmel kitüntetett *Aracs* folyóiratnak ez a szervezet az alapítója. A szervezet és a lap tehát szorosan összefüggnek egymással, ezért a kitüntetettek – hivatalos elismerésben részesültek –, a szerkesztőség tagjai mellett elismerés illeti az Aracs Társadalmi Szervezet tagjait is, mindennek előtt dr. Gubás Jenőt, aki a szervezet elnökeként egyben a folyóirat elnöke is, és feleségét, Gubás Ágotát, aki a kolofonban a folyóirat olvasószerveztőjeként van jegyezve, valójában mindenese, mondhatnánk a szíve-lelke a szervezetnek és a folyóiratnak is. Külön dicséret illeti Utasi Jenő atyát, az *Aracs* alapító főszerkesztőjét, és nagy tisztelettel kell megemlékeznünk a tragikus hirtelenséggel elhunyt dr. Vajda Gáborról, a folyóirat alapító felelős szerkesztőjéről, ugyanakkor gratulálunk a Márton Áron emlékéremhez Mák Ferencnek, a folyóirat jelenlegi fő- és felelős szerkesztőjének.

A szervezet és folyóirat irányultságát tekintve nemzeti elkötelezettségű, a klaszikus értelemben vett magyar értékek megőrzését szorgalmazó szellemi műhely. Az *Aracs* folyóirat megindulásával hézagkitöltő szerepet vállalt magára, hiszen a nemzeti párbeszéd fórumai a délvidéki magyar közéletből régóta hiányzanak, aligha jelent vigaszt, hogy a Kárpát-medencében más magyar nemzetrészek esetében sem sokkal jobb a helyzet. Tény, hogy a kezdetben ígéretesnek látszó politikai fordulat után az egymástól elválasztott nemzetrészek elindultak a nemzeti önértékelés útján, a kibeszéletlen sorskérdések azonban annyiban maradtak, ma is híján vagyunk az őszinte vitának és párbeszédnek.

Az *Aracs* folyóirat nehéz társadalmi közegben próbált gyökeret eresztetni magának. Csodával határos az a szívósság, megszállottság, kitartás, de mindennek felett az a rengeteg munka, amellyel egy-egy lapszám összeállítása, megmunkálása, kiadása és terjesztése jár. Az elmúlt kilenc év alatt az *Aracs* szívós akaraterővel és szorgalommal próbálja szélesíteni a folyóirat író- és olvasótáborát, és hozzáigazítani az újság karakterét az olvasók mindennapi valóságához. Közel egy évtized alatt az Aracs szervezet és az *Aracs* folyóirat nemcsak közösségteremtő erővé, hanem maga is élő egyesületi közösséggé vált.

Az *Aracs* köré csoportosuló írástudók bátran vállalják a sokáig elhallgatott múltbéli traumáink kibeszélésének kínjait, nem kis kockázatot vállalva habozás nélkül rámutatnak politikai önszerveződésünkben mutatkozó tévutakra és elvtelen

megalkuvásokra, ami természetesen ellenérzést vált ki az érintettek részéről. Különösen egy olyan közegben kockázatos a magyar érdekek szókimondó megjelenítése és számonkérése, amelynek szellemi életét több évtizede megüli a megalkuvásra és önfeladásra szorító áporodott levegő. Így aztán a folyóiratot sok elvtelen támadás éri, gyűlöletszítással, magyarkodással vádolják.

Mindez aligha meglepő, hiszen még nem sikerült elosztatni a délvidéki magyar szellemi életre nehezedő több évtizedes áporodott levegőt, de legalább, hogy az új főszerkesztő, Mák Ferenc szavait idézzük, a folyóiratnak sikerült kijelölnie azokat az új „gondolkodói erővonalakat”, amelyek reményt nyújtanak a délvidéki magyarság társadalmi-politikai megújulására és a „ránk zárt világ” határainak kiszélesítésére.

Az *Aracs* folyóirat azonban nemcsak a múltbeli és jelenlegi helyzetünk tisztázásának a fontosságát tartja szem előtt, hanem előremutató szerepet vállal a jövőt illetően is. „A határokkal szabdalta magyar közösségek szuverenitása elengedhetetlen és nélkülözhetetlen nemzeti közösségként történő megmaradásukhoz – nyilatkozta kinevezését követően Mák Ferenc, az *Aracs* új főszerkesztője. Anyagi és szellemi kincseink senki számára nem lehet hitbizomány vagy gyarmatáru. Nem kell vajt fülűnek lenni ahhoz, hogy üzenetét megértsük: a sokak által elvitatott autonómia fontosságáról beszélt. Hozzáteve, hogy ennek az autonómiának először is bennünk és általunk kell testet öltenie, mert csak így tudunk határozott identitású és arculatú közösségként megmaradni és gyarapodni.

Adjon erőt az Isten a kitüntetetteknek, az *Aracs* szerkesztőségének, alapítóinak, munkatársainak, főszerkesztőjének, hogy sikeresen munkálkodjanak tovább ne csak a délvidéki magyar közösség szellemi felemelkedésért, hanem nemzetünk egészségének a javára.

HÓDI SÁNDOR

A Tamási Áron-díjat

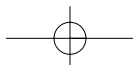
KUBIK ANNA

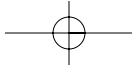
kapta, akit Blaskó Péter laudált. (Ennek szövegét nem kaptuk meg.)

Teleki Pál-érdemérmét kapott

DR. BÉRES JÓZSEF

gyógyszerkutató- és fejlesztő atyja munkájának, szellemi örökségének folytatása; nemzeti értékeink feltárása és védelme; kutatómunkája; népdalos hagyományaink ápolása; példás magyarság szolgálata elismeréseként.

BALASSA ZOLTÁN

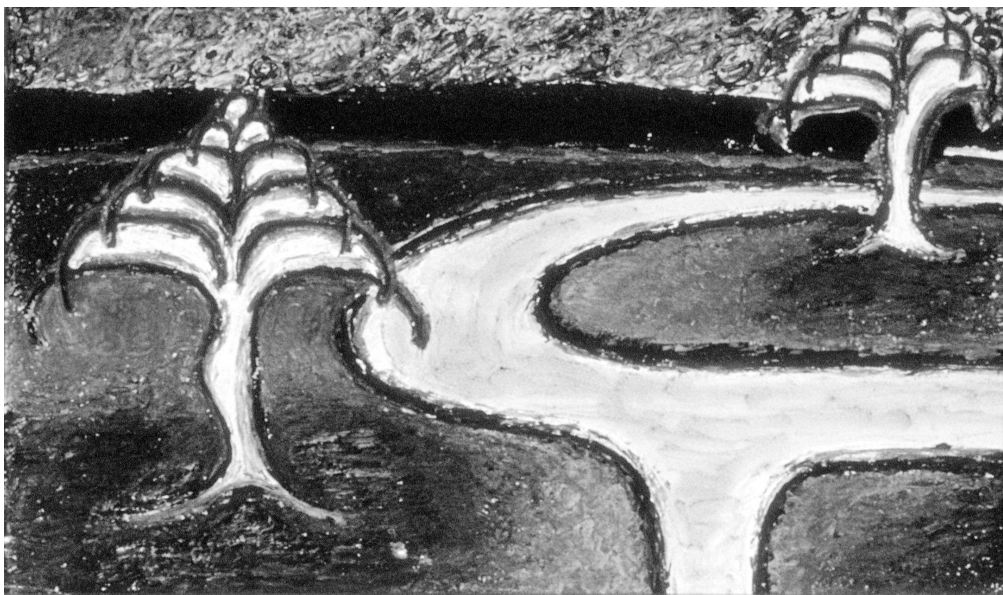
a felföldi magyarság történelmének, szellemi örökségének, kulturális értékeinek feltárása és gondozása; hagyományainak ápolása; közírói munkája; példás magyarságszolgálat elismeréseként.

NAGY ANDRÁS

a magyar grafika és könyvművészet hagyományainak ápolása; szülei: Nagy László és Szécsi Margit szellemi örökségének méltó gondozása; művészi alkotó munkája és példás magyarságszolgálat elismeréseként.

LEZSÁK SÁNDOR

nemzeti értékeink feltárásában, védelmében; közösségünk képviselésében és a Lakiteleki Népfőiskola megteremtésében végzett áldozatos munkája; példás magyarságszolgálat elismeréseként, 60. születésnapján.

Elhangzottak 2009. decemberben, Budapesten, az Uránia Nemzeti Filmszínház dísztermében, a Bethlen Gábor Alapítvány díjátadási ünnepségén.

